

Suomen luonnonsuojeluliitto
Kotkankatu 9, 00510 HELSINKI, puh. (09) 228 081, faksi (09) 228 08 200

12.3.2003

Itämeri-toimenpideohjelma

Uuden hallituksen erääksi keskeiseksi tavoitteeksi on otettava keväällä 2002 hyväksytyn Suomen Itämeren suojeleohjelman (Suomen ympäristö 569/2002) toteuttamisen jatkaminen ja tätä edistävien toimien tehostaminen.

Itämeri on jo vuodesta 2004 alkaen miltei kokonaisuudessaan EU:n sisämeri. Suomen on ryhdyttävä määrätietoisesti vahvistamaan Itämeren asemaa Euroopan yhteisön politiikassa ja osana EU:n pohjoisten jäsenmaiden painotuksia. Suomella on tässä erityinen intressi Itämeren suojelusopimuksen tallettajamaana ja maana jota rehevöityminen ja Venäjän öljykuljetusten riskit ehkä pahimmin koettelevat. EU:n laajeneminen avaa uudenlaisia Itämeren suojelun poliittisia ja teknis-taloudellisia mahdollisuuksia.

Kysymys ei ole vain ympäristöpolitiikan toimintalohkosta vaan asia koskettaa suoraan useita muitakin yhteiskunnan toimintasektoreita kuten maa- ja metsätaloutta, liikenne-, teollisuus-, yhdyskunta- ja tutkimuspolitiikkaa niin Suomessa kuin EU:ssa.

Koska Itämeren rehevöitymisen keskeinen aiheuttaja on maatalous, sektorin päästöjen vähentäminen on pyrittävä saamaan osaksi myös EU:n maatalouspolitiikkaa. Itämeren ongelmat on siis huomioitava muun muassa ympäristötukien määrässä ja suuntaamisessa. Suomen olisi myös mietittävä keinoja, joilla Itämeri voitaisiin EU:ssa saada nykyistä paremmin suuren yleisön tietoisuuteen EU:n uutena merenä.

Seuraavassa esitetään eräitä Itämeren suojeleohjelmaa kotimaassa täydentäviä tehostamistoimia niiden lisäksi mitä edellä mainitussa VN:n periaatepäätöksessä ja sen perusteluissa on todettu.

Rehevöitymisen torjunta

Maatalouden ravinnekuormitus ei ole vähentynyt vesiensuojelun tavoiteohjelmassa vuoteen 2005 esitetyllä tavalla vaan vaaditaan lisätoimia. Ympäristötukijärjestelmään kuuluvista rahoituskohteista vesiensuojelun kannalta keskeisiä ovat suojavyöhykkeiden sekä kosteikkojen ja laskeutusaltaiden perustaminen, luonnonmukainen tuotanto ja eräillä alueilla säätösalaajitus ja lannan käytön tehostaminen.

Kustannustehokkainta on suojavyöhykkeiden ja uusien kosteikkojen perustaminen. Niinpä VN:n periaatepäätöksen tavoitetasoa on nostettava siten, että suojavyöhykkeitä perustettaisiin 60 000 hehtaarille 40 000 hehtaarin asemesta ja kosteikkoja 30 000 hehtaaria 20 000 hehtaarin sijaan vuoteen 2006 mennessä. Nämä toimenpiteet

Erityisen tärkeää on huolehtia siitä, että näiden Itämeren suojelun kannalta keskeisten toimien rahoitus jatkuu tehostettuna nykyisen sopimusjakson päättymisen 2006 jälkeen.

Pietarin kaupungin lounaisen jätevedenpuhdistamon valmistumista on seurattava tiiviisti ja tarvittaessa puututtava aktiivisesti mahdollisiin viivästyksiin. Seuraavaksi on pikaisesti hankittava kansainvälistä rahoitusta Viipurin jätevesien puhdistamisen kunnostus- ja tehostamishankkeisiin.

Itämeren suojeluohjelma perustuu keskeisesti vesiensuojelun tavoiteohjelmaan 2005. Kuitenkin erityisesti ohjelman hajakuormituksen eli lähinnä maa- ja metsätalouden ja haja-asutuksen aiheuttaman kuormituksen osalta ohjelmassa asetettujen tavoitteiden saavuttaminen vuoteen 2005 mennessä näyttää epätodennäköiseltä. Edellä mainittujen maatalouden päästöjen vähentämisen ohella siis erityisesti metsätalouden ja haja-asutuksen päästöjen vähentämiseen on panostettava.

Hallituksen on vauhditettava haja-asutuksen päästöjen vähenemistä tarpeellisin säädöksin sekä varaamalla talousarvioon määrärahoja haja-asutuksen päästöjen vähentämisen tukitoimiin.

Meriliikenteen riskien torjunta

Jo tehtyjen tai lähiaikoina toteutettavien toimenpiteiden ohella tarvitaan lisäpanostuksia alusturvallisuuden parantamiseksi ja onnettomuusriskien vähentämiseksi. Näiden aikaansaamista edesauttaisi jos Itämeri saisi Kansainvälisen merenkulkujärjestön (IMO) erityisen herkän merialueen (PSSA) statuksen. Vaikka PSSA-statuksesta ei automaattisesti seuraa mitään rajoituksia eikä se anna rantavaltioille oikeutta lisärajoitusten määräämiseen, se olisi kuitenkin yhteinen kannanotto ja tunnustus Itämeren erityisluonteesta ja sen suojelun puolesta. Suomen tulee siten aktiivisesti toimia Itämeren PSSA-statuksen puolesta.

IMO:ssa tehtiin huhtikuussa 2001 päätös yksirunkoisten säiliöalusten poistamisesta asteittain liikenteestä vuosina 2003-2015. Suomen tulisi HELCOM:n puitteissa toimia aktiivisesti tämän aikataulun nopeuttamiseksi Itämerellä siten, että raskaiden öljylaatujen kuljettaminen yksirunkoisilla tankkereilla kiellettäisiin jo lähivuosina ja kaikkien vaarallisten aineiden kuljetukset yksirunkoisilla tankkereilla Itämerellä vuoteen 2010 mennessä.

Niinikään HELCOM:n puitteissa Suomen tulee yhteistyössä Venäjän, Viron ja Ruotsin kanssa sopia yhteisistä säännöistä talvimerenkulussa ja alusten jääluokituksessa. Muita mahdollisia toimia voisivat olla pakollinen luotsaus myös kansainvälisillä vesillä, saattohinaus sekä liikenteen ohjausjärjestelmän laajentaminen. Ennaltaehkäisevistä toimista huolimatta on tehostettava merkittävästi myös öljyonnettomuuksien torjuntavalmiutta, mikä vaatii merkittävien lisävarojen osoittamista tähän tarkoitukseen valtion talousarvioissa lähivuosina. Suomen on pyrittävä vaikuttamaan myös siihen, että Venäjä ja Viro tehostavat olennaisesti öljyntorjuntavalmiuttaan.

Luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen ja lisääminen

Nykyisissä suojelualueissa vedenalainen luonto on heikosti edustettuna. Käynnistymässä olevan inventoinnin pohjalta onkin päätettävä merkittävien vesialueiden ja vedenalaisten kohteiden liittämistä nykyiseen suojelualueverkostoon.

Rannikkoalueelle olisi perustettava kaksi uutta kansallispuistoa: Selkämeren alueelle ja Porkkalaan. Puistojen valmistelu on niin pitkällä, että niiden toteuttaminen on mahdollista jo hallituskauden alkupuolella. Puistot täydentäisivät oleellisella tavalla neljää jo olemassa olevaa merellistä kansallispuistoa. Merenkurkun maankohoamisrannikon Natura-alueelle tulisi yhteistyössä Ruotsin kanssa hakea UNESCO:n maailmanperintökohteen arvo.

Suomen tulee aktiivisesti toimia vielä jäljellä olevien luonnonvaraisten lohi- ja meritaimenkantojen elvyttämiseksi sekä vanhojen lisääntymisjokien palauttamiseksi kutukelpoisiksi. Merinisäkkäistä erityistä huomiota tarvitsee itämerennorppa, joka on yksi norpan neljästä alalajista. Itämeren suojeluohjelmamietinnön toimenpide-ehdotuksissa esitetään, että Saaristomerén ja Suomenlahden norppakantojen suojelutarve arvioidaan, ja niille tehdään suojelusuunnitelma. Hallituksen on varmistettava, että myös tämä toimenpide-ehdotus toteutetaan.

Suomen saaristoinen rannikko on erittäin tärkeä pesimäalue Itämeren linnustolle. Esimerkiksi Itämeren riskilöistä oma alalaji Suomessa pesii yli puolet ja ruokeistakin miltei puolet. Nämä linnut ovat erityisen herkkiä öljypäästöille. Riskilän ja ruokin ja monen muun saaristolinnun levinneisyyttä rannikoillamme ei kuitenkaan tunneta tarkasti.

Hallituksen olisikin tehostettava saaristolinnuston ja muun saaristoluonnon inventointia osoittamalla tähän tarkoitukseen esimerkiksi kahden miljoonan euron lisärahoitus hallituskaudella Suomen ympäristökeskuksen tai ympäristöministeriön määrärahoihin. Suomen Akatemian itämerirahoitus on suunnattu muihin kuin tällaisiin hankkeisiin. Rannikkoluonnon monimuotoisuudesta ei tiedetä tällä hetkellä niin paljon, että se voitaisiin ottaa osaksi öljyonnettomuuksiin valmistautumisen perussuunnittelua.

Lisätietoja:

Antti Halkka, meriasiantuntija, Suomen luonnonsuojeluliitto, puh. 228 08 203

Esko Joutsamo, pääsihteeri, Suomen luonnonsuojeluliitto, puh. 228 08 208